

Svoboda slova 30 let po revoluci

Co zákon nezakazuje, má se pokládat za dovolené aneb jak je to se svobodou slova doopravdy!

Dne 17. 11. 2019 uplyne 30 let svobody a demokracie. Naše **Ústava České republiky** ze dne 16. prosince 1992, ústavní zákon č. 1/1993 Sb., v článku 3 uvádí, že součástí ústavního pořádku České republiky je **Listina základních práv a svobod** (Usnesení předsednictva č. 2/1993 České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky).

Dle Listiny základních práv a svobod *jsou lidé svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné (čl. 1).*

Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá (čl. 2 odst. 3).

V čl. 17 o politických právech nalezneme, že *svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny. Dále každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu. Cenzura je nepřipustná.*

Když čtu různé komentáře např. na Facebooku, přijde mi, že málokdo z dnešních uživatelů sociálních sítí si tento článek listiny dočte až do konce. Nejsou jen práva, ale i povinnosti, případně omezení. U některých uživatelů sociálních sítí je totiž možnost neosobního a anonymního projevu skvělým způsobem jejich seberealizace v zájmu demokracie a svobody, jak často a velice rádi tyto

pojmy používají. Důsledky jejich slov a jiných vyjádření na sociálních sítích však nemohou být pokládány vždy za racionální. U těchto projevů může být přitěžující skutečností veřejný způsob spáchání. Bohužel totiž nelze zakázat vyjadřování na sociálních sítích po požití alkoholu nebo pod vlivem jiných omamných látkách jako je tomu podobně u řízení vozidel. A není to jen vyjadřování „pod vlivem“, jak by se dalo v nadsázce říct. Prakticky excesy dělají všichni, co si vykládají právo tím způsobem, že si přečtou pouze jeden paragraf bez souvislostí celého zákona potažmo s celým právním pořádkem, a nejde jen o svobodu projevu na sociálních sítích. Nebo nečetli snad žádný zákon, ani zákoník práce? Zde však platí další zásada: Neznalost zákona neomlouvá. Nenávistné a další výrazy některých svobodných dospělých osob jsou za hranicí nejen mravnosti, ale především za hranicí zákona. Zatímco hranice slušnosti je pomyslná a neustále se posouvá, hranice zákona je dána. Právní kvalifikaci skutku určují orgány činné v trestním řízení, rozsudek však vynáší pouze soud.

Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti. Tolik tedy konec čl. 17 Listiny základních práv a svobod.

Tím zákonem se zejména rozumí trestní zákoník, zákon o přestupcích a občanský zákoník.

Trestní zákoník stanovuje, jaké jednání považuje za trestné činy (přečiny, zločiny). Některá zakázaná jednání tedy omezují svobodu slova.

Quae lex non prohibet, debent permissa videri.

Konkrétně se jedná o:

§ 180 Neoprávněné nakládání s osobními údaji

§ 181 Poškození cizích práv

§ 184 Pomluva

§ 317 Ohrožení utajované informace

§ 345 Křivé obvinění

§ 346 Křivá výpověď a nepravdivý znalecký posudek

§ 347 Křivé tlumočení

§ 353 Nebezpečné vyhrožování

§ 354 Nebezpečné pronásledování

§ 355 Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob

§ 356 Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod

§ 357 Šíření poplašné zprávy

§ 364 Podněcování k trestnému činu

§ 365 Schvalování trestného činu

§ 403 Založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka

§ 404 Projev sympatií k hnutí směřujícím k potlačení práv a svobod člověka

§ 405 Popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia.

Výčet trestných činů není malý. Tato zákonná omezení však neznamenaají, že bychom neměli svobodu, neboť každá slušná společnost musí chránit práva a svobody druhých.

Není tedy pravda, že si každý po 17. listopadu 1989 může říkat, co chce. Svoboda jednoho končí tam, kde začíná svoboda druhého. Absolutní svoboda neexistuje. S pojmem demokracie toto nemá nic společného.

O tom, že internet je plný nenávistných a rasistických komentářů byla i říjnová konference konaná v prostorách Ústavního soudu za účasti špiček justice a zástupců neziskových organizací. Pavel Rychetský, předseda ÚS, prohlásil: „Stát musí nalézt prostředky, jak chránit právo jednotlivce nerušeně vyjádřit své názory a zabránit šíření rasismu, nenávisti, xenofobie či dětské pornografie. Je povinen vytvořit prostor, kde se každý může dovolat ochrany, pokud jej něčí projev poškozuje.“ Není přece možné lidi na internetu posílat do plynu nebo na šibenici. Toto jednání je trestné už nyní. Ovšem osvěta a prevence chybí. Vědomí občanů, že toto jednání je trestné, a že bude policií stíháno, u nás stále není v takové míře, aby se to nedělo, nebo alespoň ne v takové míře, jako doposud.

Se svobodou slova souvisí i šíření dezinformací. Vlivové zpravodajství s politickými cíli je zcela novou hrozbou, která je právě na hraně mezi svobodou projevu, cenzurou a zákazem. Na tyto hrozby upozorňuje i BIS a NÚKIB. Rozhodně se jedná o nebezpečí, které nelze podceňovat a brát na lehkou váhu. Vždyť mnohdy za těmi politickými cíli jsou v dnešním globalizovaném světě skryté pro společnost závažné ekonomické, klimatické, demografické a jiné následky. Současná desinformační válka je zcela způsobilá prostřednictvím sociálních sítí ovlivnit mínění občanů a tím nepřímo ovlivnit např. i svobodné volby. Velmi často je v takovém boji na internetu překrucována historie, klimatické prostředí, bezpečnost nebo jiná fakta. Bez zdravého rozumu důsledky desinformačních kampaní mohou být fatální. Příkladem je i snadné zneužití sociotechniky (sociálního inženýrství) na seniorech. Tato věková skupina se díky svému velkému a stále rostoucímu počtu stává významnou a spolu s mládeží nejvíce ovlivnitelnou skupinou občanů. Je otázka, komu to prospěje?

Mgr. Bc. Milan Bláha, ČKDS, DK BuldoQ, lektor Univerzita Pardubice, FES, ÚSII